

Redaktörerna har ordet: Sociologisk Forskning under 50 år

Sociologisk Forskning fyller i år 50 år. I tidigare nummer under året har detta uppmärksammats på flera sätt, bland annat genom att vi låtit professorerna Göran Ahrne och Göran Therborn göra personliga reflektioner över tidskriftens och det svenska sociologiämnets historia och fortsatta färdriktning. I detta dubbelnummer anknyter vi till tidskriftens jubileum genom att återpublicera artiklar som alla på ett eller annat vis haft betydelse för sociologins inomvetenskapliga diskussioner. Att göra ett sådant urval är naturligtvis en synnerligen grannliga uppgift, men efter åtskilligt bladdrande i tidigare årgångar fastnade vi omsider för tre artiklar.

Det första av dessa återpublicerade bidrag är professor Hans L. Zetterbergs artikel *Traditioner och möjligheter i nordisk sociologi* från 1966. Zetterberg, som under en lång period var verksam vid Columbiauniversitetet i USA, analyserar svensk och övrig nordisk sociologi genom att – som han uttrycker det – kombinera främlingens ”kritiska och nyfikna ögon” med ”den inföddes tillgivenhet”. Sammantaget ger detta en intressant och tankeväckande bild av den betydelse som såväl den då rådande universitetsstrukturen som bredare samhällsförhållanden hade för sociologerna och sociologiämnets institutionalisering i Sverige, Norge, Danmark och Finland. Artikeln bör emellertid också förstås som ett av startskotten för en av de stora debatterna inom svensk sociologi, mjukdatadebatten. Zetterberg understryker särskilt den svenska sociologins beroende av amerikansk sociologi, men det är ett mycket specifikt, selektivt beroende han talar om: sociologerna i Sverige saknade vid denna tid möjligheter att spegla mångfalden i nordamerikansk sociologi och knöt sig därför, ensidigt, till en amerikansk variant av den ”strängt positivistisk-operationalistiska” sociologin, hårddatasociologin. Därmed bröts en redan svag relation till en inhemsk mjukdatatradition och svensk sociologi riskerade att uppfattas som banal (även om hårddatadominansen, som Zetterberg uttrycker det, i och för sig innebar att ”mycken futilitet och irrationalitet” kunde undvikas).

Zetterbergs artikel publicerades första gången i *Sociologisk Forskning* nr. 1, 1966.

Om begreppet ”mjukdata” numera sällan förekommer i den sociologiska diskussionen kan det nog sägas att de mytologiskt färgade metaforer professor Walter Korpi lanserade i sin artikel *Om undran inför sociologerna* fortfarande dyker upp i samtal sociologer emellan. Man kan fundera över varför det förhåller sig på det sättet. Sociologin är ju en på många sätt både självupptagen och självpåkande disciplin, med ett exceptionellt beroende av de klassiska texterna och med ständigt återkommande föreställningar om det egna ämnets ”kris”. Samtidigt har disciplinens institutionella förutsättningar och dess informella hierarkier och värdesystem ofta undandragit sig sociologernas kritiska blick. Det är förmodligen detta som gjort att Korpis skrattpespegel över Sociologerna fortfarande kan upplevas som så tilltalande (trots att en del av de referenser den utgår från inte längre känns så aktuella). I *Om undran inför socio-*

logerna indelar Korpi sociologerna i ett antal grundtyper, sorterade från de högst till de lägst rankade. I toppen finns Pegaserna, de allmänt erkända teoretikerna, som rör sig i en mera upphöjd sfär (stödda av Pegasryktarna, som vårdar och uttolkar deras ord). Längst ned befinner sig Trädkramarna för vilka sociologin är ”rötter, stam och krona”, dvs. en enhet av empiri, metod och teori som kan användas för att genomlysas samhället (men de flankeras av Stubbsittarna som fällt det sociologiska trädet för att omvandla det till ”råempiriska tändstickor, lika många i varje ask”).

Korpis artikel, den andra av de tre återpublicerade bidragen, stod att läsa i *Sociologisk Forskning* nr. 3, 1990, och bygger på ett anförande vid Sveriges Sociologförbunds årsmöte samma år.

Den första generationen sociologer i Sverige var i stort sett enkönad. Det avspeglas förstås i *Sociologisk Forskning*, där de tidiga årgångarna uppvisade en i det närmaste obruten manlig rad av författare. Under hela 1960-talet, då de sex första årgångarna av tidskriften gavs ut, publicerades endast tre artiklar skrivna av kvinnor. Nästa årtionde ökade andelen kvinnor något, och 1972 publicerade den första generationens i särklass mest välkända kvinnliga sociolog, professor Rita Liljeström, sin första artikel i *Sociologisk Forskning*, som den tionde artikeln skriven av en kvinna. Liljeströms forskningsintressen omfattade framförallt genus- och familjefrågor. Här har vi valt att återpublicera hennes artikel *Individen, paret och banden mellan generationerna* från 1986. Här behandlas den nordvästeuropeiska familjens särdrag och sentida förändringar i en teoretisk analys som har mer än bara historiskt intresse.

Liljeströms artikel, den tredje och sista av de återpublicerade bidragen, återfanns ursprungligen i *Sociologisk Forskning* nr. 2, 1986.

Som vanligt innehåller *Sociologisk Forskning* framför allt referegranskade originalartiklar.

I den första artikeln, *Om trångboddhet: Hur storleken på våra bostäder blev ett välfärdsproblem*, författad av Helen Ekstam, studeras hur hemmet kommit att göras till en del av den offentliga välfärdspolitiken. Ekstam undersöker denna offentliggörande-process genom att fokusera frågan om bostäders storlek och, mera specifikt, uppkomsten av olika trångboddhetsnormer. Genom att anlägga ett historiskt perspektiv visas hur sådana trångboddhetsnormer uttrycker successivt avlösande välfärdsrationalliteter: från en paternalistisk, föreskrivande politik, över ett konsumentstyrande, fram till ett rättighetsperspektiv och, så småningom, trångboddhetsfrågans försvinnande från den övergripande välfärdspolitiska agendan.

I den därpå följande artikeln, *Viktordningen – ett analytiskt perspektiv*, lanserar Aimée Ekman och Bengt Richt kroppsvikten som utgångspunkt för vad de menar är en hittills förbisedd maktordning i samhället. Viktordningen är en ”stor” ordning, jämförbar med genusordningen och den ekonomiska ordningen, och i likhet med andra ordningar är den något som ständigt ”görs”, i pågående interaktion. Görandet handlar här om två olika aspekter, dels att ”hålla ordning”, dvs. att upprätthålla (föreställningar om) en ideal vikt, dels att ”göra i ordning”, vilket handlar om normalisering av dem som inte motsvarar idealet.

I den tredje artikeln, *Pensionärsjävlar – revolt mot eller ett upprepande av negativa*

ålderskoder?, analyserar Janicke Andersson hur ålder och ålderskoder används som en förutsättning för, men också utmanas i, TV-serien "Pensionärsjävlar". Serien utgår från en föreställning om att dagens äldre är mer rebelliska och självhävdande än tidigare generationer av äldre; de är ett slags överårig variant av oreggerliga ungdomar. Analysen handlar om hur ålder i TV-programmet "görs" i förhållande till etablerade åldersnormer och stereotyper. Den humoristiska effekten kan utgå från både att ålder görs "fel" genom att man bryter mot normer (man betar sig som ungdomar, eller pratar offentligt om sex), att ålder överdrivs (man hindrar trafiken genom att gå med rullator mitt i gatan) eller att ålderskoder blandas. Men vissa tabun kan man inte överskrida (äldre kvinna får stöta på yngre man, men äldre man får inte stöta på yngre kvinna). Förhållandet till ålderskoder är något som förhandlas.

I den fjärde och sista refereegranskade artikeln, *Biopolitik og 'politisk eskatologi': Foucaults mistillid over for befolkningens kræfter*, undersöker Kaspar Villadsen Foucaults ambivalens inför civilsamhället. Här belyses hur Foucaults ambivalens inte bara rörde statsapparaten och den representativa demokratin utan även riktades emot civilsamhällets inneboende demokratiska potential. Snarare än som en kraft i sig argumenterar Villadsen för att civilsamhällets styrschema ligger inbäddat i den liberala styrningskonsten.

I *Sociologisk Forsknings* stående avdelning för recensioner av svenska doktorsavhandlingar recenseras denna gång fyra avhandlingar och vi kan nu med glädje konstatera att flertalet nya sociologiavhandlingar numera uppmärksammas i tidskriften. Det är också med glädje som vi kan konstatera att en allt stridare ström av recensioner av annan sociologisk litteratur nu flyter in till redaktionen. Det är vår förhoppning att recensionsavdelningen därmed kan hjälpa läsarna att få en bättre överblick över sociologiskt relevant nytgivning.

Till sist: Vetenskapsrådets styrelse har gett myndighetens generaldirektör i uppdrag att utreda en avveckling av bidragen till vetenskapliga tidskrifter inom det humanistiskt-samhällsvetenskapliga området. En avveckling av tidskriftsstödet skulle få mycket allvarliga konsekvenser för *Sociologisk Forskning* liksom för andra svenska tidskrifter inom området. I likhet med *Sociologisk Forskning* använder flertalet av de nu hotade tidskrifterna sig av peer review-förfaranden och, återigen i likhet med *Sociologisk Forskning*, har flera av tidskrifterna en central ställning för respektive discipliner: här ges utrymme för vetenskapliga studier av svenska förhållanden liksom för inomvetenskaplig debatt och kvalitetsgranskning. Som redaktörer för *Sociologisk Forskning* har vi tillsammans med andra tidskriftsredaktörer undertecknat ett gemensamt upprop mot förslaget att avveckla bidrag för vetenskapliga tidskrifter inom det humanistiskt-samhällsvetenskapliga området. Namninsamlingen är nu avslutad, och vi redaktörer hoppas att många av tidskriftens läsare finns med bland undertecknarna.

Klas Borell & Roine Johansson